

KOVOS SU PREKYBA ŽMONĖMIS KOORDINAVIMO KOMISIJOS 2019 M. VEIKLOS ATASKAITA

I. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisija ir jos veikla

Kovos su prekyba žmonėmis veiksų ir priemonių koordinavimą Lietuvoje atlieka Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisija¹ (toliau – Komisija).

2019 m. Komisija buvo susirinkusi į du posėdžius², kuriuose aptarė ir sprendė aukų teisių apsaugos, baudžiamojo persekiojimo, prevencijos ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo klausimus. Toliau pateikiama išsamesnė informacija apie posėdžiuose nagrinėtus klausimus.

2019 m. gegužės 9 d. posėdyje Komisija aptarė:

1. kovos su prekyba žmonėmis situaciją Lietuvoje 2018 m., ministerijos bei institucijos buvo raginamos stiprinti prevencines priemones ir tarpinstitucinį bendradarbiavimą, geriau užtikrinti pagalbą aukoms ir efektyviau vykdyti ikiteisminius tyrimus;
2. kompleksinės pagalbos prekybos žmonėmis aukoms užtikrinimo visose Lietuvos Respublikos savivaldybėse probleminius klausimus ir galimus jų sprendimo būdus;
3. nevyriausybių organizacijų pagalbos aukai tinklo steigimo galimybes;
4. užsienio piliečių, atvykusių iš trečiųjų šalių, išnaudojimo, atskleidimo ir įrodymo problemas Lietuvoje.

Rezultatai. Aptarusi probleminius prekybos žmonėmis klausimus, Komisija išskėlė 12 pavedimų ministerijoms ir institucijoms, siekdama ir toliau užtikrinti pažangą ir efektyvią kovą su prekyba žmonėmis. Keletas iš Komisijos pavedimų pavyzdžių pateikiami toliau:

- ✓ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai užtikrinti psichologinės pagalbos paslaugų prieinamumą nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis visose savivaldybėse;
- ✓ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai vykdyti aktyvias prekybos žmonėmis prevencijos priemones Lietuvos mokyklose;
- ✓ Užimtumo tarnybai prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos rinkti informaciją apie įmones, kuriose daugiausia yra įdarbinama piliečių iš trečiųjų šalių ir šiuos duomenis perduoti Valstybinei darbo inspekcijai prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei policijai.

Pažymėtina, kad didžioji dalis ministerijoms ir institucijoms pavestų atlikti pavedimų buvo įgyvendinti arba yra įgyvendinimo eigoje.

2019 m. lapkričio 20 d. posėdyje Komisija aptarė:

1. ankstesniame posėdyje iškeltų pavedimų ministerijoms ir institucijoms įgyvendinimo eigą;
2. naujai įsteigtos Nacionalinės asociacijos prieš prekybą žmonėmis veiklos planus ir tikslingumą jos vadovą įtraukti į Komisijos personalinę sudėtį;
3. artėjančio Lietuvos pirmininkavimo Baltijos jūros valstybių tarybos darbo grupėje kovai su prekyba žmonėmis 2020–2021 m. klausimus;

¹ Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. rugpjūčio 11 d. nutarimu Nr. 785: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/19730980609211e68abac33170fc3720/asr> ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2016 m. rugsėjo 26 d. įsakymu Nr. 1V-673: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/631e9ab083b811e6b969d7ae07280e89/asr>.

² Nuspręsta, kad Komisija savo susitikimus organizuoja kiekvienų metų gegužės ir spalio mėnesiais arba dažniau, kilus skubių probleminių klausimų.

4. bendradarbiavimo su policijos atašė Jungtinėje Karalystėje galimybes;
5. nutrauktų ikiteisminių tyrimų prekybos žmonėmis srityje problematiką.

Rezultatai. Posėdžio metu Komisija suformulavo 22 pavedimus ministerijoms ir institucijoms. Kai kurie komisijos pavedimų pavyzdžiai pateikiami žemiau:

✓ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai užtikrinti, kad informacija apie visas prekybos žmonėmis formas būtų įtraukta į mokymų metodikas ir užtikrintas visų grupių vaikų bei jų tėvų švietimas.

✓ Policijai ir kitoms ikiteisminio tyrimo įstaigoms, taip pat Nacionalinei teismų administracijai skatinti nevyriausybinės organizacijas dalyvauti baudžiamojo proceso metu nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims teikiant socialinę, psichologinę ar kitą reikalingą pagalbą.

✓ Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai organizuoti laisvės atėmimo bausmės atliekantiems asmenims, kuriems baigiasi atliekamos bausmės laikas, švietėjiškus renginius dėl prekybos žmonėmis grėsmių.

Pirmiau išvardytų ir kitų pavedimų įgyvendinimo eigą planuojama aptarti kitame 2020 m. posėdyje.

Taip pat paminėtini *svarbiausi 2019 m. Komisijos darbo rezultatai*:

✓ 2019 m. spalio 11 d. įsteigta Nacionalinė asociacija prieš prekybą žmonėmis. Asociacija, įgyvendindama savo veiklą, sieks šių tikslų: spręsti prekybos žmonėmis problemas, koordinuos asociacijos narių veiklą, garantuos vienodą kompleksinės pagalbos prekybos žmonėmis aukoms prieinamumą ir kokybę, prevenciškai ugdytų visuomenės sąmoningumą.

✓ Įsteigta Lietuvos Respublikos specialiojo policijos atašė pareigybė Lietuvos Respublikos ambasadoje Jungtinėje Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystėje³. Specialiojo atašė darbas planuojamas trimis kryptimis: užtikrinti sklandų apsikeitimą informacija (susijusį su BREXIT), bendradarbiauti su vietos bendruomene (įskaitant ir prekybos žmonėmis sritį) ir perimti gerąją teisės saugos inovacijų praktiką.

II. 2019 m. įgyvendintos Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 m. veiksmų plano⁴ priemonės

Kovos su prekyba žmonėmis veiklai koordinuoti įgyvendinamas Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 m. veiksmų planas (toliau – Planas). 2019 m. Lietuvos Respublikos ministerijos ir institucijos, siekdamos stiprinti kovą su prekyba žmonėmis, ir toliau vykdė Plano priemones. Žemiau pateikiama išsamesnė informacija apie plano priemonių įgyvendinimą.

Plano 01.01 uždavinys „Stiprinti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą“. Įgyvendintos priemonės:

✓ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, atlikdama sekretoriato funkcijas, organizavo Komisijos veiklą: organizuoti du Komisijos posėdžiai ir parengta Komisijos metinė veiklos ataskaita. Taip pat, vykdydama nacionalinio pranešėjo prekybai žmonėmis funkcijas, parengė Situacijos kovos su prekyba žmonėmis srityje Lietuvoje 2018 m. apžvalgą, kurią sudaro duomenys

³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. spalio 23 d. nutarimu Nr. 1062 „Dėl Lietuvos Respublikos specialiojo policijos atašė pareigybės įsteigimo Lietuvos Respublikos ambasadoje Jungtinėje Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystėje“: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/0a9e1ef0f70611e985ccb0561410d874?positionInSearchResults=0&searchModelUID=aa433d48-a59d-4676-97d7-3dcb9b0c444e>.

⁴ Patvirtintas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2016 m. rugpjūčio 29 d. įsakymu Nr. 1V-598 „Dėl kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 metų veiksmų plano patvirtinimo“: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5b99fd306ddc11e6a014b8463e530a88>.

apie vykdytus ikiteisminius tyrimus ir teismų sprendimus bei vykdytas kovos su prekyba žmonėmis priemones ir veiksmus pagal pagrindines kovos su prekyba žmonėmis sritis: prekybos žmonėmis prevenciją, pagalbą nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims ir jų teisių apsaugą, kvalifikacijos tobulinimą ir partnerystės stiprinimą.

✓ Lietuvos Respublikos generalinėje prokuratūroje organizuotas tarpinstitucinis koordinacinis pasitarimas dėl Prekybos žmonėmis aukų nustatymo, ikiteisminio tyrimo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo rekomendacijų⁵ (toliau – rekomendacijos) ir pateikti pasiūlymai dėl rekomendacijų tobulinimo.

✓ Lietuvos policijos pareigūnai atliko strateginę analizę pagal Europolo koordinuojamą Europos Sąjungos sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinimą, taip pat parengė Lietuvos kriminalinės policijos biuro koordinuojamą Nacionalinį sunkaus ir organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinimą bei Teritorinį sunkaus ir organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinimą.

Rezultatai. Užtikrintas kovos su prekyba žmonėmis koordinavimas Lietuvoje.

Plano 01.02 uždavinys „Tobulinti prekybos žmonėmis prevenciją ir ikiteisminį tyrimą“:

✓ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija organizavo diskusiją-forumą „Vietos valdžios vaidmuo nusikaltimų prevencijoje“. Renginyje aptarta esama nusikaltimų prevencijos ir pagalbos prekybos žmonėmis aukoms koordinavimo įgyvendinimo būklė savivaldybėse, galimas vietos savivaldos vaidmuo kuriant, valdant ir įgyvendinant nusikalstamumo prevencijos programas ir politiką bei kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo organizavimas kiekvienoje savivaldybėje, taip pat buvo pasiūlyti galimi sprendimai, leisiantys su efektyvinti nusikaltimų prevenciją ir kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą vietos lygmeniu. Taip pat kartu su Europos nusikalstamumo prevencijos tinklu (EUCPN) organizuota informacinė kampanija prieš prekybą žmonėmis, siekiant išpėti (potencialias) prekybos žmonėmis aukas apie prekybos žmonėmis pavojus, nukentėjusiųjų apsaugą ir jų teises. Informacinės kampanijos metu keturiomis kalbomis (lietuvių, rusų, ukrainiečių ir anglų) parengtas prevencinis vaizdo klipas⁶ buvo transliuojamas penkių didžiųjų Lietuvos miestų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių) viešajame transporte, taip pat 2019 m. spalio 18 d. buvo rodomas per nacionalinę televiziją Europos kovos su prekyba žmonėmis diena paminėti.

✓ Savivaldybėse (Kauno, Klaipėdos ir Marijampolės) organizuota informacijos apie prekybą žmonėmis sklaida savivaldybių gyventojams.

✓ Užimtumo tarnyba prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2019 m. organizavo šiuos prevencinius renginius: Šv. Mortos iniciatyvinės grupės renginiuose viešino informaciją apie prekybą žmonėmis, priverstinį darbą, darbą vergiškomis sąlygomis ir skleidė informaciją apie tarnybos teikiamas paslaugas ieškantiems darbo užsienyje ir užsieniečiams, ketinantiems dirbti ar dirbantiems Lietuvos Respublikoje. Tarnybos Klientų aptarnavimo departamentuose ieškantiems darbo asmenims pristatė prekybos žmonėmis rizikos veiksnius, atpažinimo būdus ir nevyriausybinės organizacijas, teikiančias pagalbą prekybos žmonėmis aukoms. Individualių konsultacijų metu EURES biure, klientai besidomintys darbo užsienyje galimybėmis, informuoti apie nelegalaus darbo grėsmes, prekybos žmonėmis pavojus ir prevencijos priemones.

⁵ Patvirtintos Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2015 m. gruodžio 17 d įsakymu Nr. I-327/1V-1015/A1-758: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/7a3026a0a8ae11e59010bea026bdb259?positionInSearchResults=0&searchModelUID=193cb166-2aba-4883-8b95-b9f1c6f7b5cf>.

⁶ Europos nusikalstamumo prevencijos tinklo (EUCPN) vaizdo klipas dėl prekybos žmonėmis ir aukų teisių: https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Viesasis_saugumas/Prekyba_zmonemis/EUCPN_Lithuania_Lithuanian_v2%20ok.mp4.

✓ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija parengė informacinę medžiagą mokytojams ir mokiniams prekybos žmonėmis prevencijos tema.

✓ Lietuvos policija dalyvavo trijose Europos Sąjungos mastu organizuojamose tarptautinėse priemonėse ir operacijose dėl bendrų veiksmų, nukreiptose į nusikaltimų prekybos žmonėmis srityje išaiškinimą, prevenciją ir kontrolę. Šių operacijų metu siekta: užkirsti kelią vykdomai prekybai asmenimis, turint tikslą išnaudoti juos darbui, nepilnamečių seksualiniam išnaudojimui ar kitoms seksualinio išnaudojimo formoms, nusikalstamoms veikoms daryti, elgetavimui.

Rezultatai. Preliminariais duomenimis, prevencinė informacija apie prekybos žmonėmis pavojus ir aukų teises buvo suteikta daugiau nei 1 mln. Lietuvos Respublikos ir užsienio piliečių.

Plano 01.03 uždavinys „Stiprinti pagalbos nukentėjusiems ir turintiems didelę riziką nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims teikimo sistemą“:

✓ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ministerija, vadovaudamasi Projektų, skirtų asmenims, nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, teikti atrankos konkurso organizavimo 2019 m. nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2019 m. kovo 1 d. įsakymu Nr. A1-125, skyrė finansavimą projektams, skirtiems asmenims, nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, teikti, atrinktiems konkurso būdu. Finansuotos projektų veiklos: socialinių paslaugų teikimas ar organizavimas tikslinių grupių asmenims, jų laikinas apgyvendinimas; psichologinė, teisinė, sveikatos priežiūros ir švietimo pagalba; kita pagalba pagal asmenų poreikius, susijusius su pagalba ikiteisminio tyrimo ir teismo metu, įsidarbinant ir pradėjus dirbti, asmens dokumentų tvarkymu; prevencinė veikla. 2019 m. kompleksinei pagalbai nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis suteikta iš valstybės biudžeto 190 tūkst. Eur bei kompleksinė pagalba suteikta 224 asmenims.

✓ 2019 m. Lietuvos Respublikos konsuliniai pareigūnai suteikė pagalbą 18 Lietuvos Respublikos piliečių, nukentėjusių ar galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis. Negrąžinama materialinė pagalba grįžimui į Lietuvą buvo suteikta 8 asmenims ir šiam tikslui buvo panaudota 1659,49 Eur iš Lietuvos Respublikos biudžeto.

Rezultatai. 224 asmenims nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis suteikta psichosocialinė, 18 asmenų – konsulinių pareigūnų pagalba (asmens dokumentų tvarkymas, sugrįžimo į Lietuvą organizavimas ir apgyvendinimo paslaugos).

Plano 01.04 uždavinys „Didinti valstybės institucijų ir įstaigų darbuotojų, kuriems gali tekti bendrauti su prekybos žmonėmis aukomis, kompetencijas ir gebėjimus“:

✓ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija organizavo 9 seminarus profesinių mokyklų vadovams, administracijų atstovams, pedagogams, švietimo pagalbos specialistams prekybos žmonėmis prevencijos tema. Taip pat buvo surengti prekybos žmonėmis, patyčių ir smurto prevencijos specialistų mokymai (II mokymų ciklai), kuriuose mokoma 120 specialistų.

✓ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija organizavo mokymus apie prekybą žmonėmis policijos pareigūnams ir savivaldybių darbuotojams, kuriems dėl darbo pobūdžio tenka ar gali tekti bendrauti su nukentėjusiais ar galinčiais nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenimis, tema „Prekyba žmonėmis – tarpdisciplininis požiūris“. Mokymuose buvo pristatytos šios temos: prekybos žmonėmis prevencijos geroji praktika, nutrauktų prekybos žmonėmis ikiteisminių tyrimų priežastys, problemos ir jų sprendimo būdai, šiuolaikinė prekyba žmonėmis, jos iššūkiai, tendencijos ir teismų praktika, taip pat bendravimo su nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis specifika. Mokymai vyko Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje ir Šiauliuose. Dalyvavo apie 200 dalyvių.

✓ Lietuvos policijos mokykloje suorganizuoti 3 kvalifikacijos tobulinimo renginiai pagal Specialiųjų mokymo modulių programą „Prekybos žmonėmis prevencija ir tyrimas“. Tikslinė grupė – policijos pareigūnai, vykdančys nusikalstamų veikų prevenciją ir atliekantys nusikalstamų veikų tyrimus. Kvalifikacijos tobulinimo renginiuose dalyvavo 41 dalyvis.

✓ Nacionalinė teismų administracija organizavo mokymus pagal tarpinstitucinę mokymo programą „Prekyba žmonėmis“. Juose dalyvavo 27 teisėjai, 13 teisėjų padėjėjų bei 40 prokurorų. Mokymų metu buvo pristatytos temos „Skirtingų išnaudojimo formų ypatumai prekybos žmonėmis byloje“ ir „Prekyba žmonėmis: ikiteisminio tyrimo ir teismų praktikos problemos“.

✓ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijoje vykusių Lietuvos Respublikos konsulinių pareigūnų mokymų metu (dalyvavo 30 konsulinių pareigūnų) buvo aptarti pagalbos teikimo prekybos žmonėmis aukoms užsienio valstybėse klausimai: diplomatinių atstovybių ir konsulinių įstaigų bendradarbiavimas su kompetentingomis Lietuvos Respublikos institucijomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis identifikuojant auką ir pagalbos nukentėjusiems teikimo mastą, galimybės ir šaltiniai.

✓ Valstybinė darbo inspekcija prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos organizavo 5 mokymus (dalyvavo apie 60 inspektorių), kuriuose inspektoriai buvo supažindinti su užsieniečių nelegalaus darbo bei galimomis prekybos žmonėmis darbo išnaudojimo tendencijomis, prekybos žmonėmis identifikavimo problemomis.

✓ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos užsakymu buvo parengtas nuotolinio mokymo kursas apie prekybą žmonėmis, asmenų, galėjusių nukentėti ar nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis, atpažinimą (nustatymą), bendravimo su jais ypatumus ir pagalbos jiems suteikimą bei nukentėjusiųjų ir liudytojų apsaugą, prekybos žmonėmis nusikaltimų specifiką, kvalifikavimo ir įrodymų surinkimą, teisės aktų dėl prekeivių žmonėmis turto konfiskavimo taikymą. Planuojama, kad minėtas kursas elektroninėje erdvėje bus įdiegtas 2020 m.

Rezultatai. Apytiksliais duomenimis, 2019 m. kovos su prekyba žmonėmis srityje kvalifikaciją tobulino daugiau nei 500 ikiteisminio tyrimo pareigūnų bei kitų sričių specialistų.

III. Išvados

2019 m., siekiant stiprinti kovą su prekyba žmonėmis, Komisijos posėdžiuose ir toliau buvo aptariami bei sprendžiami aukų teisių apsaugos, prevencijos, tarpinstitucinio bendradarbiavimo ir ikiteisminio tyrimo klausimai bei suformuluoti 34 pavidimai Lietuvos Respublikos ministerijoms ir institucijoms. Svarbiausiais Komisijos veiklos rezultatais 2019 m. tapo Nacionalinės asociacijos prieš prekybą žmonėmis ir Lietuvos Respublikos specialiojo policijos atašė pareigybės Lietuvos Respublikos ambasadoje Jungtinėje Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystėje įsteigimas.

Įgyvendinant Plano priemones, buvo užtikrintas kovos su prekyba žmonėmis koordinavimas, suteikta informacija apie prekybos žmonėmis grėsmes ir aukų teises daugiau nei 1 mln. Lietuvos Respublikos ir užsienio piliečių, įvairaus pobūdžio pagalba suteikta virš 200 asmenų, nukentėjusių ar galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis, tobulinta kompetencija ir gebėjimai daugiau nei 500 valstybės institucijų ir įstaigų darbuotojų, kuriems gali tekti bendrauti su prekybos žmonėmis aukomis.

Numatoma, kad 2020 m. posėdžiuose Komisija įvertins 2019 m. nustatytų pavidimų įgyvendinimo eigą, taip pat svarstys kitus aktualius kovos su prekyba žmonėmis stiprinimo Lietuvoje klausimus.